

Redactor: Carmen Miloicovici

Tehnoredactare și copertă: Georgiana Oprescu

Imaginea copertei I: Amritsar-Templul de Aur, India

Imagini interior: Marinela Belu-Capșa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BELU-CAPȘA, MARINELA

India, dincolo de timp/ Marinela Belu-Capșa; prefață:

Marian Nencescu; editor: Florea Firan. – Craiova: Scrisul Românesc Fundația – Editura, 2021

ISBN 978-606-674-290-0

I. Nencescu, Marian (pref.)

II. Firan, Florea (ed.)

821.135.1

© Marinela Belu-Capșa

© Scrisul Românesc

Fundația – Editura, Craiova, 2021

Tel./fax: 0722.753.922; 0251/413.763

Email: scrisulromanesc@yahoo.com

INDIA dincolo de timp

Marinela Belu-Capșa

Prefață de Marian Nencescu

Scrisul Românesc
Fundația – Editura

Actori în costume tradiționale - Teatrul Kathakali

Cuprins

India, între paradis și infern | 5

Un vis împlinit | 19

Delhi | 22

Statele Haryana și Punjab | 57

Kerala – țara nucilor de cocos | 115

Epilog | 175

De același autor | 180

India în culori | 181

Mulțumesc copiilor mei, Adya, Diana și Hari,
pentru această minunată călătorie!

Mulțumiri speciale doamnei Carmen Lelia Farcaș Mărculescu,
doamnei Ligia Doina Pârscoveanu și domnului Marian Nencescu
pentru citirea manuscrisului și pentru sfaturile prietenești!

India, între paradis și infern

Privind înapoi *cu nostalgie*, înțelegem că, la început, am fost cu toții niște turiști fără voie, cam în maniera în care personajul lui Molière, Monsieur Jourdain, făcea, fără să știe, *proză*. Abia târziu, odată cu dezvoltarea agriculturii, am descoperit viața sedentară. În Antichitate, oamenii călătoreau din diverse motive, fie în căutare de aur, de mirodenii, sau de orice alte produse necunoscute. Apoi, au urmat „expedițiile”, de cunoaștere, de jaf, ori de luare în posesiune. În acest sens, putem spune că primii *turiști* din lume au fost militarii. I-au urmat navigatorii, călugării, diplomații și unevori, filosofi. Însoțindu-l pe Alexandru Macedon în expediția sa din Persia și India, filosoful grec Pyrrho a descoperit, stând de vorbă cu înțelepții locali, hinduși, desigur, că unul dintre conceptele cele mai relevante ale gândirii grecești, *ataraxia* (literar, *netulburarea*), respectiv metoda de a ne păstra

pacea interioară, indiferent de greutățile vieții curente, are elemente similare, sau chiar comune, cu doctrinele moral-religioase indiene. Odată întors acasă, Pyrro a promovat ideea că o viață trebuie trăită în armonie, în autodisciplină și în netulburare, punând astfel bazele *stoicismului*, doctrină ce va influența, chiar și elita romană – se știe că înțeleptul Cato și împăratul Marcus Aureliu au fost *stoici*. Mai târziu, și creștinii au constatat că idealul de *sfințenie* se obține tot prin dedicare și asceză. Surprinzător, aceste concepte filosofice, ce promovează liniștea interioară, stăpânirea emoțiilor și înfrânarea de la plăceri, prezintă rezonanțe tulburătoare cu doctrinele religioase practicate în India.

Odată dispărut Imperiul Roman, călătoriile au devenit tot mai rare, ele devenind privilegiul unor grupuri înstărite – nobili, chiar regi, care, însoțiți de militari și de preoți, plecau în cruciade, ori în pelerinaje, fie la Ierusalim, la Roma, ori la Santiago de Compostella. Aceste călătorii *ritualice* se asemănau mult cu drumul musulmanilor spre Mecca, ori cu deplasările periodice ale hindușilor pentru „baia” în fluviul Gange.

Tot o *călătorie* a fost, putem spune, și drumul lui Vasco da Gama către India, din 1497–1498. Odată ajuns pe coasta răsăriteană a Africii, celebrul navigator portughez a fost călăuzit, spre Mombasa, de ghizi locali, puși la dispoziție de sultanul din Malindi, anume pentru a submina comerțul

cu mirodenii, indian. De altfel, cel ce avea să fie numit mai târziu „Amiral al mărilor Indiei”, titlu concurent cu acela de „Amiral al mărilor și oceanelor”, deținut de „rivalul” său spaniol, Cristofor Columb, își va găsi sfârșitul în ultima sa expediție indiană, chiar pe subcontinentul pe care, „prin violență și diplomație”, a reușit să consolideze hegemonia portugheză, punând bazele primului monopol comercial european din aceste ținuturi îndepărtate. Amănunte despre destinul „indian” al lui Vasco da Gama aflăm chiar din cartea de față. Mort de malarie, în ziua de Crăciun (1524), „Amiralul” a fost înmormântat inițial în Biserica Sfântul Francisc, din Kochi, azi statul Kerala, ulterior familia repatriindu-i osemintele, care, din 1880, odihnesc într-un sarcofag din Monasterio dos Jerónimos, situată în cartierul Belém, al Lisabonei, nu departe de cheiul (presupus) de unde au plecat corăbiile sale.

Altfel, ne avertizează Marinela Belu-Capșa, „locuitorilor din Kochi nu le place să se vorbească despre descoperitorul lor”. Vizitând mănăstirea, observând reacțiile indienilor, în diferența lor în fața turiștilor gălăgioși, calmul și bunăvoința auto-impuse față de aceste reacții necontrolate, autoarea nu poate decât să repete spusele lui Mircea Eliade, un alt mare român, cunoscător al Indiei profunde: „Cât de puternică și nepieritoare este această Indie care rabdă și înghite totul, fără să-i pese de năvălitori și de străini”. Straniu și pilduitor epitaf pentru „gloria” tuturor cuceritorilor!

Revenind la turism, trebuie să admitem că această veritabilă industrie și, am spune, *cultură* modernă, s-a născut mult mai târziu, cu siguranță în zorii revoluției industriale din Anglia, când noii oligarhi, îmbogățiți din comerț, jaf și exploatare, au început să facă primele „tururi” (termen de unde vine, etimologic, chiar denumirea de *tourism* - n.n.), mai întâi pe riviera franceză, la Nisa, unde se află și azi celebra *Promenade des Anglais*, apoi, tot mai departe, spre Egipt, și chiar dincolo de această țară. În era globalismului și a consumerismului, turismul a căpătat dimensiuni planetare, astfel încât, astăzi, nu mai cunoaștem decât formula sa *adjectivată* (mai cunoscute fiind turismul religios, medical, cultural, ba chiar și cel *extrem*, din care se va dezvolta, poate, pe viitor, și turismul spațial), adoptată deopotrivă de țările bogate și sărace.

Între națiunile emergente, care au ridicat, în ultimele decenii, turismul la rang de ramură majoră a economiei este și India, țara cu „cea mai rapidă creștere a serviciilor de turism din lume”, conform datelor Organizației Mondiale a Turismului. În „incredibila” Indie, Ministerul, local, al Turismului a generat venituri de peste 330 miliarde de dolari, cam o treime din potențialul mondial, cifră deloc surprinzătoare câtă vreme aici pot fi vizitate cam 24% din monumentele înscrise în Patrimoniul Cultural Mondial.

Începute inițial ca mici afaceri familiale, firmele indiene de turism s-au extins și și-au diversificat oferta, țara

oferind azi imaginea unui *El Dorado* turistic, unde tehnologia și tradiția își dau mâna, mâncarea e simplă și ieftină, iar viața e, surprinzător, sigură, indienii fiind cei mai toleranți și mai îngăduitori oameni, inclusiv cu străinii. Mai sunt și drumurile bune, inclusiv autostrăzi moderne, cu câte trei benzi pe fir, lungi de mii de kilometri, din păcate „sufocate” de camioane viu colorate, motociclete de ultimă generație, dar și de căruțe, ori simple *cotigi*, local *tuk-tuk*-uri, și unde traficul se oprește adesea la trecerea vacii „sfinte”, sau chiar a unei turme de capre.

Pentru noi, românii, India are și o atracție aparte. Această adevărată *rezonanță* culturală comună s-a activat la mijlocul anilor '70, când s-a stabilit în România Amita Bhowe, profesoară de bengali și sanscrită, care a susținut, la Universitatea din București, teza de doctorat cu titlul *Influența indiană asupra gândirii lui Eminescu*. Treptat, a început să iasă la lumină legătura profundă dintre lirica celui pe care și „Budha ar fi fost gelos”, cum spunea Emil Cioran despre marele nostru poet național, și sensibilitatea indiană. Ideea nu era cu desăvârșire nouă. Astfel, chiar în 1889, anul morții lui Eminescu, un gazetar craiovean, Gheorghe D. Pencioiu, observa că izvorul imaginii cosmogonice din *Scrisoarea I* se găsește într-o traducere germană a *Rigvedei*. Ulterior, exgeții români au mai constatat că în opera lui M. Eminescu, elaborată între 1870 și 1887,

se regăsesc numeroase (peste douăzeci, mai precis – n.n.) referințe directe și indirecte la India, semn că poetul a avut o preocupare statornică pentru literatura indiană, pe care o cunoscuse încă din anii studenției, când a frecventat, la Berlin, cursurile de indianistică ale profesorului Albrecht Weber. În esență, se admite azi că Eminescu a fost atras în mod special de doctrina budhistă, iar din manuscrise rezultă că a parcurs, chiar și parțial, în traduceri adecvate, capodoperele literaturii indiene, *Rigveda* și comentariile aferente, fragmente din *Upanișade* și din epopeile *Rāmāyana* și *Mahābhārata*, inclusiv câteva *Purane*, și opera lui Kalidasa. Preocupat de metempsihoză, de raporturile dintre micro și macro-timp, trăsături importante ale gândirii indiene, Eminescu a conturat, pe acești piloni, unele din creațiile sale fundamentale, *Sărmanul Dionis*, *Avatarii faraonului Tla*, și, cu deosebire, *Archaeus*, cu toate variantele sale nefinalizate.

Cunoscând aceste aspecte, ce țin de „laboratorul” poetic eminescian, ne întrebăm, odată cu Mircea Eliade, un alt mare indianist al nostru, care a și deschis calea unor *ezoteriști* și indieniști români de prestigiu, de la Constantin Daniel și Sergiu Al-George, la „contemporanii”, Vasile Andru și *vâlceanul* George Anca: „Ce ne poate învăța India pe noi românii (europenii)? India”, spunea Mircea Eliade, poate descoperi lumii nu un adevăr, ci o *cale*. „India ne învață că viața e bucurie, e voluptate, e dans, iar uneori e sălbatică asemenea

ploilor Bengalului, dar e și calmă, elevată: *Viața spirituală a Indiei e inocență, e libertate, e dramă și e extaz*” (s.n.).

În mare măsură, această nouă carte a Marinelei Belu-Capșa este un alt răspuns, *empatic*, la această întrebare ce nu așteaptă dezlegare. În acest veritabil *jurnal*, deopotrivă personal și public, India este văzută ca o punte între două lumi, cea europeană, grăbită, hedonistă, superficială și cea indiană, adâncă, misterioasă, multicoloră. Fără să fie neapărat un studiu antropologic, cu atât mai puțin o mini-enciclopedie turistică, cartea oferă suficiente informații despre monumentele, religiile și chiar etniile Indiei, atât cât să ne facem o idee despre părțile pozitive și negative ale țării cât un sub continent, asta pentru că, mai mult decât orice, India te îndeamnă la *acceptabilitate*, totul fiind aici sub semnul mărețului, de la frunțile dantelate ale Himalaiei, și din pădurile Kashmirului, până spre câmpiile fertile ale Punjabului, și apoi, trecând la platoul de granit din Decan, până la plajele mereu verzi ale Oceanului Indian, raiul mirodieniilor, unde Vasco da Gama și-a găsit sfârșitul.

Unificată în 1526 de împăratul Babur, întemeietorul dinastiei Marilor Moguli, subjugată economic de Anglia, inițial prin Compania Indiilor Orientale, apoi, după un război sângeros, devenită colonie britanică, cu capitala la Calcutta, țara își câștigă independența la 15 august 1947, cu siguranță în urma mișcării civice *Quilt India* („Părășiți

India”), inițiată de Mahatma Gandhi, dar și a eforturilor politice ale lui Jawaharlal Nehru, ambii conducători „carismatici” ai noului stat, rămas tradițional în Commonwealth (sau British Commonwealth, organizație ce reunește 53 de state ce au făcut inițial parte din Imperiul Britanic).

Despre această țară și despre sejurul său indian, ne vorbește Marinela Belu-Capșa, *onorabil* „dascăl” de limba română la Colegiile „Lahovari” și „Mircea cel Bătrân”, din Râmnicu Vâlcea, consilier artistic la Teatrul „Ariel” și scriitoare în curs de afirmare. A debutat editorial în 2014, cu un volum de proză scurtă, *Pe aripile vieții*, continuând cu poezie – *Dansul cuvintelor* (2016), *Mă doare gura dacă tac* (2018), și *(B)Arca ideilor* (2019) – cel mai recent, și poate cel mai drag, fiind volumul *Poeme pentru Adya/Poems for Adya* (2020), o „poveste” de dragoste (orientală), transpusă liric pe înțelesul unei fetițe brunete, de numai câțiva anișori: „Dintr-o țară-n depărtată... / A venit la noi... un tată / Cu păr lung și cu *dastar* // *Khanga, Karra și Kirpanul* / Ce cu onoare le poartă //... Bărbat nalt și frumușel / Mama l-a plăcut de-ndată / Din iubirea cu mister / A sosit pe lume-o fată... //”.

Convertită (temporar) la literatura de tip *jurnalist*, Marinela Belu-Capșa păstrează o convenită distanțare reflexivă față de subiectul relatării, situându-se ca *autor-narator-personaj* în centrul acțiunii, dar antrenând și orientând cu eleganță și gândirea ori afectivitatea cititorului. Cândva,

Adrian Marino, el însuși autor al unui (controversat) „jurnal personal”, *Viața unui om singur* (2010), încadra literatura de acest gen într-o formulă *meta-literară*, amestec de confesiune, informații publice, fragmente de reportaj, toate la un loc constituindu-se într-o construcție originală, situată la interferența documentarului cu ficțiunea. O literatură *de frontieră*, am zice.

În cultura noastră, jurnalul de călătorie, amestec de confesiune și realitate, a apărut relativ devreme, în „zorii” literaturii moderne, odată cu operele lui Ion Ghica și Dinicu Golescu, fiind ilustrat ulterior de scriitori consacrați, de la Titu Maiorescu, la Lucian Blaga și, cu deosebire, de Mircea Eliade, autor, între altele, al unui *triptic* cultural-literar indian, incursiune originală în lumea miturilor, a ritualurilor și a simbolurilor de pe subcontinentul indian. Această veritabilă „tradiție” indienistă a fost continuată până azi, de regretații Vasile Andru și George Anca.

Compus pentru *plăcerea aducerii aminte*, și, explicit, *pentru a corecta imaginea unei Indii „înapoiate” și neducate*, ce persistă în *subconștientul european*, ori, cu siguranță pentru salvarea de la uitare a experienței proprii și a *stimula memoria urmașilor* apropiați, „jurnalul” de călătorie al Marinelei Belu-Capșa are ca pilon central conceptul *autenticității*. Între eu-l personal și conștiința artistică se creează o asociere benefică, ce generează o anume reflexivitate, ce dă *jurnalului* de față, ca fenomen narativ, credibilitate.

În limitele programului estetic asumat, cartea este un amestec de *fragmentarism*, de narațiuni fugare și de fulgurații lirice (comentariul poetic ține, în acest caz, loc de reflexie auctorială), este un *colaj* constituit din joc, emoție și evadare. Conform dictonului „Non multa, sed multum”, Marinela Belu-Capșa „decupează” secvențe fugare de viață, portrete, situații limită, evitând elegant perspectiva auctorială „omniscientă”, în favoarea unei viziuni *obiective*, chiar prea empatică față de lumea vizitată. Ieșită parcă din „atelierelor” post-moderniștilor, cartea ne oferă un stenic „popas” între realitatea crudă, nefardată, a unei lumi în expansiune, și fabulosul imaginar.

Câteva secvențe narrative sunt definitorii pentru acest *meta-jurnal* confesiv. Mai întâi, este *șocul* circulației pe stânga, după modelul englezesc, resimțit ca o veritabilă furtună emoțională: „În orașele aglomerate nu se respectă nicio regulă de circulație, dar, cu toate acestea, accidentele sunt rare”. Urmează, apoi, surpriza descoperirii *ospitalității* indiene, obicei, credeam noi, românesc, dar dus de indieni la rangul de artă: oriunde poposește, vizitatorul, mai ales cel cu pielea albă, are parte de plecăciuni, ghirlande de flori, pahare cu răcoritoare și farfurioare cu semințe și fructe uscate. Alături de conversație, ritualul ospetiei este un semn de civilizație, o marcă a Indiei profunde.

Șocul contactului cu India este însă mult mai intens atunci când vizitarea descoperă... spectacolul străzii.

Vizitând Old Dehli, „oraș interzis cardiacilor”, Marinela Belu-Capșa este surprinsă de contrastul izbitor între cartierele elitei (culturale, industriale ori financiare) și mahalalele sordide ce răsar la tot pasul. Înarmată cu un „stomac sănătos”, dar și cu deschidere intelectuală și toleranță religioasă, autoarea observă: „Fețe triste, ochi oboșiți, copii murdari, cerșind cu o insistență obositoare... Ai impresia că ești într-o imensă hală de circ”. Alături, sau chiar în răspăr, poți vedea zgârie-nori, palate ori temple pentru toate confesiunile, dar și case vechi, gata să se prăbușească, uneori fără acoperiș, ce sprijină prăvălii cu papuci, stămburi colorate, dar și „dughene” unde se vinde aur, ori mătăsurii scumpe: „Un du-te-vino amețitor, cu vaci, capre, mașini, tuk-tuk-uri, *oameni, oameni* (s.n.), claxoane asurzitoare, miros de mâncare, *haine, haine* (s.n.), țipător de colorate...”. „Poezia” străzii surprinsă în aceste secvențe narrative are *culoarea* și savoarea schiței *La Moși*, a lui I.L. Caragiale. Din precauție, Marinela Belu-Capșa nu vizitează și cel mai faimos cartier al „vechiului” Dehli, unde se află, alături de Piața de Cărți, și Piața de Hoți, loc unde se vând „la vedere” lucrurile furate: „I-am privit doar, din goana mașinii, cu milă și înțelegere!”

În rest, pot fi admirate sute de „temple, stupe ori biserici unde se împart zilnic, din vase de tablă, chiar și câte o sută de mii de porții de mâncare”, și unde săracii așteaptă